

USPOREDBA STANJA PROBLEMATIKE DROGA U REPUBLICI HRVATSKOJ I EUROPI (PREMA ZADNJIM DOSTUPNIM PODACIMA)

U nastavku se daje prikaz posljednjih dostupnih informacija Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA) koje se odnose na Izvješće o tržištu droga EU (2021.) te rezultate EU Analize droga u otpadnim vodama; EU studije provedene u više gradova (2020.)

Utjecaj COVID-19 na potražnju i ponudu droga

Nestabilnost izazvana epidemijom COVID-19 je dovela do ubrzane prilagodljivosti okruženja vezanog za kriminalne aktivnosti. *Darkweb* tržište droga, socijalne mreže i aplikacije vezane uz kriptiranu komunikaciju dobili su veću ulogu u osiguravanju dostavljanja droga do konzumenata (smanjenje fizičkih kontakata te plaćanja u gotovini). Skladištenje kanabisa od strane konzumenata u nekim državama doveli su do sniženih maloprodajnih cijena smole i biljnog kanabisa te se bilježi pojava domaće proizvodnje biljnog kanabisa. Nadalje, primijećeno je povećanje cijena te smanjenje čistoće kokaina te se nastavlja krijumčarenje pomorskim putem, dok se krijumčarenje zračnim putem drastično smanjilo. Dostupnost heroina se u nekim zemljama smanjila (ovisno o pravilima vezano za ograničenja kretanja/putovanja) te se bilježe nestašice određenih vrsta droga kao što su sintetski opiodi, *crack* kokain. Nadalje, povećana je potražnja za sintetskim drogama kao što su amfetamini te je uslijed otkazivanja koncerata i festivala primijećena smanjena konzumacija MDMA.

Dostupne informacije upućuju na to da je svako smanjenje konzumacije droga zabilježeno tijekom prvih zatvaranja brzo nestalo nakon ublažavanja mjera ograničavanja socijalnih kontakata. Općenito, čini se da su konzumenti bili manje zainteresirani za droge koje uglavnom povezujemo s rekreativnim događajima, kao što je MDMA, a više za droge povezane s kućnom uporabom. Međutim, ublažavanje ograničenja kretanja i putovanja te povratak nekih društvenih okupljanja tijekom ljeta bilo je povezano s ponovnim porastom razina uporabe.

Tržište droga

Južna Amerika, Zapadna Azija i Sjeverna Afrika važna su izvorišta nezakonitih droga koje ulaze u Europu, a Kina je važna zemlja iz koje se krijumčare nove psihoaktivne tvari. Osim toga, neke droge i prekursori provozu se kroz Europu na druge kontinente. Isto tako, Europa je područje na kojem se proizvode kanabis i sintetičke droge. Kanabis se uglavnom proizvodi za lokalnu konzumaciju, dok se neke sintetičke droge proizvode za izvoz u druge dijelove svijeta.

U Europi je 2019. zabilježeno oko 1,1 milijun zapljena, a najčešće su bili zaplijenjeni proizvodi od kanabisa. Najnoviji podatci o kanabisu pokazuju kako smola kanabisa koja se prodaje u Europi sada je jača nego prije, pri čemu udio THC-a u prosjeku iznosi između 20 % i 28 %, gotovo dvostruko više nego u biljnom kanabisu.

Kokain je i dalje druga najčešće konzumirana nezakonita droga u Europi. Rekordnih 213 tona te droge zaplijenjenih 2019. upućuje na sve veću ponudu u Europskoj uniji. Čistoća kokaina povećala se tijekom posljednjeg desetljeća, a broj ljudi koji su prvi put uključeni u tretman porastao je tijekom posljednjih pet godina. I dalje se najviše konzumira na jugu i zapadu Europe, ali tržište pokazuje znakove širenja.

Amfetamin je druga najčešće konzumirana stimulativna droga u Europi nakon kokaina, a proizvodi se u blizini tržišta konzumenata u Europskoj uniji, uglavnom u Nizozemskoj, Belgiji i Poljskoj. Konačna faza proizvodnje, u kojoj se tekuće bazo ulje pretvara u amfetamin sulfat, provodi se u nekim drugim zemljama. Tijekom 2019. države članice EU-a prijavile su 34 000 zapljena amfetamina u ukupnoj količini od 17,0 tona (8 tona 2018.), pri čemu se zaplijenjena količina povećavala tijekom prethodne četiri godine. Znatna povećanja opažena su u Poljskoj (1,7 tona) i Belgiji (1,0 tona).

Uporaba metamfetamina u Europi je u povijesti bila ograničena na Češku i u novije vrijeme na Slovačku, gdje čini velik udio u štetnim posljedicama uzrokovanim drogom. U Europi je potražnja za tom drogom i dalje mala, ali pomaci u proizvodnji i krijumčarenju upozoravaju na rizik od povećane konzumacije. Iako se u Europi svake godine otkrivaju manji proizvodni pogoni, isto se tako pronalaze i veliki laboratoriji, a velike količine metamfetamina pretovaruju se u Europskoj uniji i šalju na druga tržišta. Tijekom 2019. države članice EU-a prijavile su 10 000 zapljena metamfetamina u ukupnoj količini od 2,9 tona, što je porast u odnosu na 0,6 tona 2018. Najveće količine zaplijenile su Španjolska (1,6 tona, porijeklom iz Meksika), Nizozemska i Poljska (svaka po 0,5 tona). Slovačka je 2020. prijavila zapljenu 1,5 tona metamfetamina podrijetlom iz Meksika.

Europa je i dalje važan izvor proizvoda od MDMA-a kojima se opskrbljuje globalno tržište. Prosječan udio droge u tabletama MDMA-a (ecstasy) zaplijenjenih 2019. u Europi kretao se u rasponu od 118 do 210 miligrama MDMA-a po tableti, a polovina zemalja prijavila je prosjek od 161 do 193 miligrama. Prosječna količina MDMA-a u tabletama

povećala se za 149 % od 2009. Zapljene MDMA-a u prahu u Europskoj uniji povećale su se s 0,3 tona tijekom 2016. na 2,2 tona tijekom 2018., a ta je razina ostala nepromijenjena 2019. Količina od 4,6 milijuna tableta MDMA-a zaplijenjenih 2019. potvrđuje opći trend rasta koji se bilježi od 2009.

Heroin je najčešći opioid na tržištu droga u EU. Afganistan je i dalje najveći svjetski nezakoniti proizvođač opijuma, a pretpostavlja se da je većina heroina koji se može pronaći u Europi proizvedena u Afganistanu ili u susjednom Iranu i Pakistanu. Čistoća heroina je i dalje visoka, a maloprodajna cijena relativno niska (tijekom posljednjeg desetljeća cijena se snizila). U državama članicama EU-a 2019. je prijavljeno 26 000 zapljena heroina u ukupnoj količini od 7,9 tona. Turska je 2019. zaplijenila više od 20 tona heroina, što je najveća količina u jednom desetljeću. Na temelju pokazatelja trendova prosječna čistoća heroina porasla je za 23 % između 2009. i 2019., dok je njegova cijena pala za 17 %

Krajem 2020. EMCDDA je pratio oko 830 novih psihoaktivnih tvari, od kojih su njih 46 prvi put prijavljene u Europi 2020. Od 2015. u Europi se svake godine otkrije otprilike 400 prethodno prijavljenih novih psihoaktivnih tvari. Tijekom 2019. u državama članicama EU-a prijavljeno je 22 070 od ukupno 34 800 zapljena novih psihoaktivnih tvari prijavljenih u Europskoj uniji, Turskoj i Norveškoj. Sintetički kanabinoidi i katinoni činili su gotovo 60 % broja zapljena koje su države članice EU-a prijavile 2019., a arilcikloheksilamini (uglavnom ketamin) činili su dodatnih 10 %.

U Europi je 2019. zatvoreno više od 370 laboratorija za proizvodnju nezakonitih droga. Sve veći broj otkrivenih postrojenja i proizvodnja šireg spektra droga odražavaju pojačane napore kriminalaca da proizvodnju droge približe tržištima konzumenata kako bi se izbjegle mjere protiv krijumčarenja.

Prevalencija i trendovi uporabe droga

➤ Zloupotreba sredstava ovisnosti u općoj populaciji

Procjenjuje se da je otprilike 83 milijuna ili 28,9 % odraslih osoba (u dobi od 15 do 64 godine) u Europskoj uniji barem jedanput tijekom života probalo nezakonite droge. Nadalje, procjenjuje se da je 17,4 milijuna mlađih odraslih osoba (u dobi od 15 do 34 godine) tijekom prethodne godine konzumiralo droge (16,9 %), pri čemu je to navelo dvostruko više muškaraca (21,6 %) nego žena (12,1 %).¹ Kanabis je nezakonita droga koju najčešće konzumiraju osobe svih dobnih skupina.

Zabilježene su mnogo niže procjene za uporabu kokaina (9,6 milijuna muškaraca i 4,3 milijuna žena), MDMA-a (6,8 milijuna muškaraca i 3,5 milijuna žena) i amfetamina (5,9 milijuna muškaraca i 2,7 milijuna žena) tijekom života.

Podatci o uporabi droga za prethodnu godinu pružaju uvid u nedavnu uporabu droga koja je uglavnom prisutna među mlađim odraslim osobama. Procjenjuje se da je 17,4 milijuna mlađih odraslih osoba (u dobi od 15 do 34 godine) tijekom prethodne godine konzumiralo droge (16,9 %), pri čemu je to navelo dvostruko više muškaraca (21,6 %) nego žena (12,1 %).

Prevalencija visokorizične uporabe opioida među odraslim osobama (15 – 64 godine) procjenjuje se na 0,35 % ukupnog stanovništva EU-a, što znači da je 2019. bilo milijun visokorizičnih konzumenata opioida.

U Europskoj je uniji 2019. bilo 510 000 konzumenata uključenih u supstitucijsku terapiju ovisnosti o opioidima. Konzumenti opioida činili su 26 % podnositelja zahtjeva za tretman ovisnosti. Opioidi su bili prisutni u 76 % slučajeva predoziranja sa smrtnim ishodom prijavljenih u Europskoj uniji za 2019.

Rezultati istraživanja zloupotrebe sredstava ovisnosti u Republici Hrvatskoj provedenom 2019. godine pokazuju kako se broj odraslih koji su konzumirali neku ilegalnu drogu se između 2011. i 2019. godine udvostručio (porast s 5.3% na 11.2%). Također, prevalencija uporabe bilo koje ilegalne droge u posljednjih godinu dana kod mlađih odraslih pokazuje uzlazan trend između 2011. i 2019. godine (10.7% i 21.3%), odnosno broj mlađih odraslih koji su konzumirali neku ilegalnu drogu udvostručio se između 2011. i 2019. godine.

Konzumacija kanabisa je u 2019. godini bila dvostruko veća i među odraslima i mlađim odraslima u odnosu na 2011. godinu (5% 2011. i 10.2% 2019. kod odraslih i 10.5% 2011. i 20.3% 2019. kod mlađih odraslih). Prevalencija uzimanja

¹ Prevalencija konzumacije droga u posljednjih godinu dana odnosi se na udio ispitanika u uzroku koji su naveli da su uzimali određeno sredstvo ovisnosti u godini koja je prethodila istraživanju.

kanabisa u posljednjih godinu dana kod mlađih odraslih pokazuje uzlazan trend između 2011. i 2019. godine (10.5% i 20.3%) – prevalencija je 2019. u odnosu na 2011. godinu bila dvostruko veća. Dok je 2011. godine kanabis uzimala svaka deseta mlađa odrasla osoba, u 2019. godini to je činila svaka peta mlađa odrasla osoba.

Relativno najveći porast uporabe između 2011. i 2019. godine i među mlađim odraslima i među odraslima utvrđen je za kokain i ecstasy. Uporaba kokaina u posljednjih godinu dana porasla je za oko 4 puta u 2019. godini u odnosu na 2011. godinu (s 0.5% na 1.9% kod odraslih i s 0.9% na 3.9% kod mlađih odraslih). Dok je kokain u 2011. godini uzimala oko jedna od 100 mlađih odraslih osoba, u 2019. je to činila oko jedna od 25 mlađih odraslih osoba.

➤ Analiza otpadnih voda

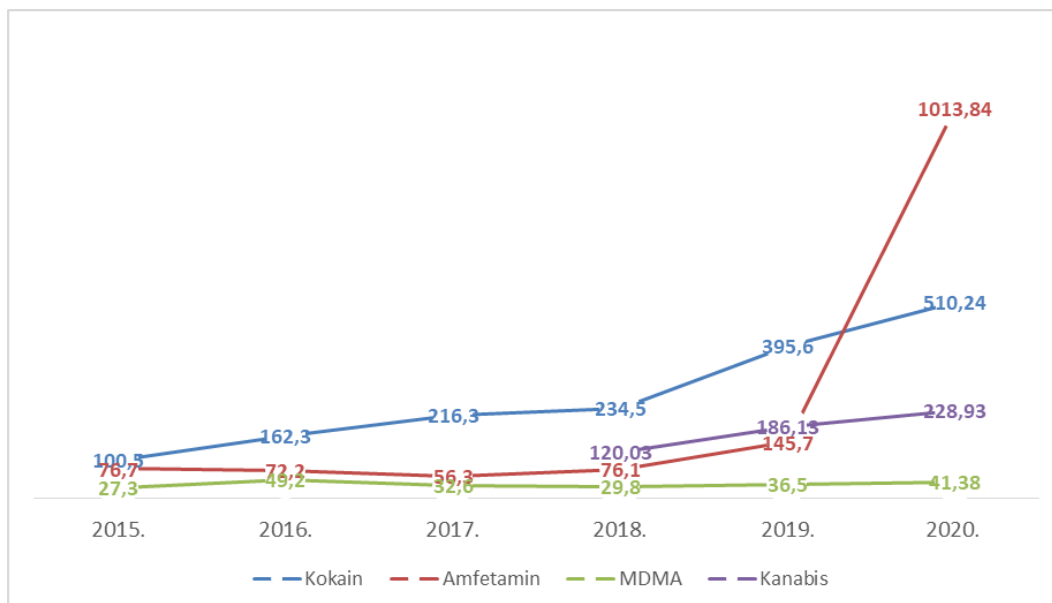
Analiza otpadnih voda predstavlja metodologiju za procjenu potrošnje glavnih tipova droga koja je utemeljena na objektivnim kemijskim mjerenjima koncentracija u uzorcima reprezentativnim za definiranu populaciju. Analize otpadnih voda u Republici Hrvatskoj od 2009. provodi Institut Ruđer Bošković, koji je uključen u SCORE europsku mrežu (Sewage analysis CORE group — Europe SCORE) koja je nastala s ciljem izrade standardiziranih pristupa analizi otpadnih voda te koordinacije međunarodnih istraživanja kroz izradu zajedničkog protokola djelovanja.

U 2020. godini zbog COVID-19 pandemije, praćenje otpadnih voda u 24-satnim kompozitnim uzorcima provodilo se tijekom jednog tjedna između ožujka i svibnja (prethodnih godina uzroci su se prikupljali samo tijekom ožujka) pri čemu su analizirani urinarni biomarkeri glavne supstance za amfetamin, metamfetamin i MDMA. Osim toga, analizirani su glavni metaboliti kokaina i kanabisa, (benzoilcgonin (BE) i THC-COOH (11-nor-9-karboksi-delta9-tetrahidrokanabinol)). U istraživanju je sudjelovalo 82 grada iz 18 države EU.

Kanabis je droga koja se najčešće konzumira u Europi. Rezultati istraživanja pokazuju kako se kanabis češće konzumira u zapadnim i južnim gradovima Europe, posebno u Hrvatskoj, Francuskoj, Španjolskoj, Nizozemskoj i Portugalu.

Na području Zagreba – dnevno se “potroši” 510.24 miligrama (2019.- 395.6 miligrama) kokaina na 1000 stanovnika - tri puta više kokaina nego prije pet godina. Dnevno se u Gradu Zagrebu konzumira 228.93 miligrama kanabisa na 1000 stanovnika (2. grad u Europi po dnevnoj konzumaciji kanabisa), dok se radnim danom konzumira 257.6 miligrama kanabisa na 1000 stanovnika (1. grad u Europi po konzumaciji kanabisa radnim danima). Zagreb je prvi grad u Europi kad je riječ o dnevnoj potrošnji amfetamina – 1013.84 miligrama amfetamina, a 9. grad u Europi po dnevnoj konzumaciji ecstasyja – 41.38 miligrama ecstasyja na 1000 stanovnika. Izmjerene količine kokaina i ecstasyja očekivano su povećane u danima vikenda, dok je zlouporaba amfetamina ravnomjerno „raspoređena“ u svim danima tjedna.

Graf 1.: Analiza otpadnih voda (mg/1000 stanovnika/dan/prosječne vrijednosti)
Grad Zagreb, 2015.-2020. godina

Štetne posljedice povezane s uporabom droga i odgovori na problematiku

Iako se u Europi intravenska uporaba droga smanjila u proteklom desetljeću, i dalje je glavni uzrok štetnih posljedica povezanih s drogom. Među konzumentima koji su 2019. prvi put uključeni u specijalizirani tretman ovisnosti i kojima je heroin bio primarna droga, 23 % njih navelo je intravensku uporabu kao glavni način primjene, za razliku od 35 % koliko ih je bilo 2013.

Intravenski konzumenti droga izloženi su većem riziku od zaraza kao što su virus humane imunodeficijencije (HIV) i virus hepatitisa C (HCV) zbog razmjene pribora za uporabu droga. Europska unija i njezine države članice podržavaju ciljeve održivog razvoja do 2030. za zaustavljanje epidemije HIV-a/AIDS-a i borbu protiv virusnog hepatitisa.

Procjenjuje se da je u Europskoj uniji 2019. zabilježeno 849 novih dijagnoza HIV-a i 266 novih slučajeva AIDS-a koji se pripisuju intravenskoj uporabi droga. Sveukupno je 5,5 % novih dijagnoza HIV-a pripisano intravenskoj uporabi droga. Iako je u prethodnom desetljeću ukupni trend incidencije HIV-a bio u padu, u Europi su zabilježena lokalna izbijanja bolesti koja se uglavnom povezuju s intravenskom uporabom stimulativnih tvari (kokain i sintetički katinoni).

Visokorizična uporaba droga i kombinirana uporaba droga i dalje uzrokuju smrtno slučajevima uzrokovane uporabom droga u Europi. Većina smrtnih slučajeva povezanih s uporabom droga uključuje opioide, uglavnom heroin u kombinaciji s drugim drogama, dok sada zabrinutost izazivaju stimulativne tvari kao što su kokain i amfetamini te, u novije vrijeme, sintetički kanabinoidi.

Procjenjuje se da je u Europskoj uniji 2019. bilo najmanje 5141 smrtnih slučajeva zbog predoziranja nezakonitim drogama, što predstavlja porast od 3 % u usporedbi s 2018. Ta ukupna brojka raste na procijenjenih 5769 smrtnih slučajeva ako se pribroje Norveška i Turska. Opioidi, uključujući heroin ili njegove metabolite, često u kombinaciji s drugim tvarima, bili su prisutni u tri četvrtine (76 %) slučajeva predoziranja sa smrtnim ishodom zabilježenih u Europskoj uniji. Kad se uspoređi broj smrtnih slučajeva tijekom duljeg vremenskog razdoblja, broj smrtnih slučajeva zbog predoziranja u Europskoj uniji u porastu je od 2012., sveukupno gledajući i među tinejdžerima te u svim dobnim kategorijama iznad 35 godina, pri čemu je povećanje od 74 % u dobnj skupini iznad 50 godina naročito veliko.

STANJE PROBLEMATIKE DROGA U REPUBLICI HRVATSKOJ PREMA PRELIMINARNIM PODACIMA ZA 2020. GODINU

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova tijekom 2020. godine na području RH zabilježeno je ukupno 2.636 kaznenih djela povezanih s drogama. Od sveukupno prijavljenih kaznenih djela iz djelokruga linije rada problematike droga, 2285 kaznenih djela ili 86,7% se odnosi na kaznena djela „Neovlaštena proizvodnja i promet drogama“ propisano u članku 190. KZ, dok se 351 kaznenih djela ili 13,3% odnosi na kaznena djela „Omogućavanje trošenja droga“.

U 2020. godini 1064 odrasle osobe počinile su kazneno djelo vezano za zlouporabu droga, dok je isto učinilo 219 mlađih odraslih te 46 maloljetnika. U razdoblju od 2016. do 2020. godine bilježi se neznatan trend porasta broja prijavljenih odraslih i mlađih punoljetnih osoba te pad prijavljenih maloljetnih osoba od gotovo 50% u 2020. godini.

U 2020. godini ukupno je zabilježeno 8323 zapljena svih vrsta droga, što je 23,2% manje u odnosu na 2019. godinu kada je zabilježena 10843 zapljena. Nadalje, ostvareno je 13 zapljena svih vrsta stvari sa „Lista stvari zabranjenih u sportu“ (NN 116/13). U 2020. godini većinu zapljena stvari zabranjenih u sportu (10) čine anabolička sredstva.

➤ Količina zaplijenjene droge u 2019. i 2020. godini u RH

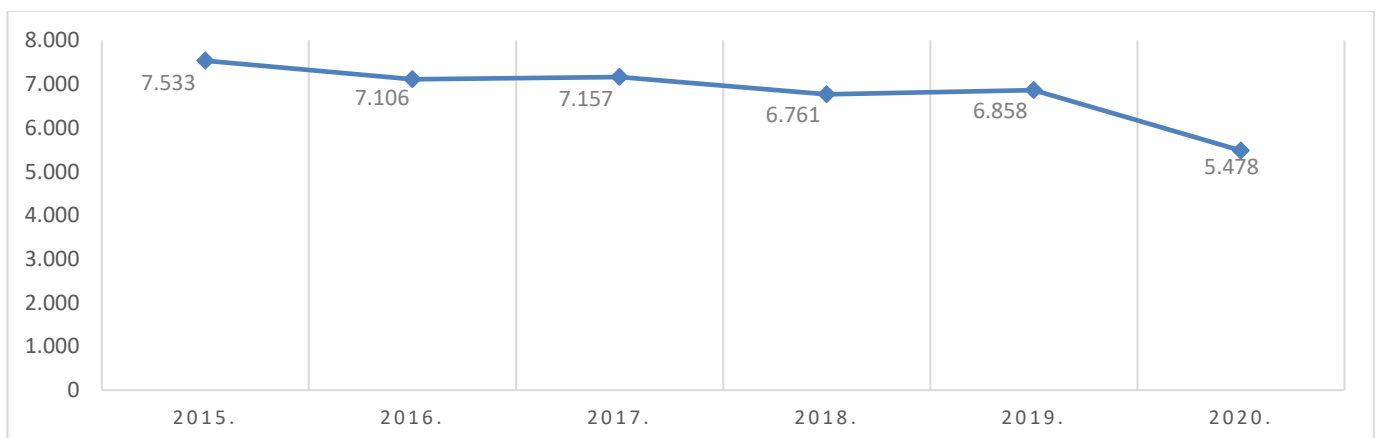
Vrsta droga	Količina zaplijenjene droge	
	2019.	2020.
Heroin (kg)	12,25	12,76
Smola kanabisa (kg)	148,35	2,64
Biljni kanabis (kg)	2.231,1	1.676,35
Kokain (kg)	16,44	60
Amfetamin (kg)	41,48	45,64
Metadon (tablete)	142	564
Ecstasy (kg)	16,38	3,65
LSD (doza)	401	485

Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova

U Republici Hrvatskoj je u 2020. godini otkriveno 8 novih psihoaktivnih tvari.

Tijekom 2020. godine u zdravstvenim ustanovama Republike Hrvatske, registrirano je 5.478 osoba liječenih zbog ovisnosti o psihoaktivnim drogama, od kojih je 556 po prvi put bila na liječenju. Zbog zlouporabe opijata tijekom 2020. godine na liječenju je bilo 4.431 osoba, od kojih je 139 bilo liječeno po prvi put. Nastavlja se trend smanjenja broja novoliječenih zbog uzimanja opijata.

➤ Broj osoba liječenih zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u RH

Izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo